

Kõrgharitudele kõrgem tulumaks?

Peatumata lähemalt küsimusel, kui palju kõrgharidusega inimesi Eesti tulevikus vajab, on selge, et lähiajal jääb kõrgharidus vaid väheste võimaluseks. Efektiivsuse ja õigluse tagab süsteem, kus need vähesed valitakse välja konkursiga. See on saavutatav vaid tingimustes, kus üliõpilaste õpingud maksab täies ulatuses kinni riik, kes tagab õppeperioodiks ka elatusvahendid.

Praegu efektiivsus ja õiglus tagatud ei ole, sest õppelaenu on käendusnõude tõttu paljudele noortele kättesaamatu ning 40% üliõpilastest õpib tasulistel kohtadel, olles seega välja valitud valede kriteeriumite alusel. Osalise õppemaksu kehtestamine riigieelarvelistel kohtadel õppijatele tähendaks seda, et riik hakkab toetama neid, kes on eelnevalt välja valitud rahakoti paksuse alusel.

Ideaaljuhul võib selle probleemi lahendada laenuga, mis kataks õppemaksu ja elamiskulud ning mille saamine ei sõltuks taotleja majanduslikust olukorrast. Valitsuse idee suurendada õppelaenu on hea, kuid loobumine riigipoolsest täielikust garantiist muudaks ka senises mahus laenu saamise paljudele võimatuks.

Õppemaks mõjub tudengile nagu tulumaks ettevõttele

Inimene ei mõtle täiesti ratsionaalselt. Lisaks otsestele rahalistele takistustele võivad kõrghariduse omandamist piirata ka muud takistused, nagu hirm suure laenukoormuse ees. Vähemharitud perekondades piirab tihti noorte püüdlemist kõrghariduse poole suhtumine, et mis nüüd mina. Seda peaks valitsus püüdma vältida. Õppemaksu kehtestamisega antakse aga kõrghariduse omandamise mõttekuuse suhtes hoopis negatiivne signaal.

Õppemaks motiveerib inimesi õppima

Raigo Ernits

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna magistrant

samavõrd, kui ettevõtte tulumaks ettevõtlusega tegelema. Millegipärast loobuti viimasest just motivatsiooni suurendamise eesmärgil. Õppemaksu on põhjendatud ka vajadusega suunata noori rohkem mõtlema valitava eriala tasuvusele. Kui valikukriteeriumitele lisandub suurema õppelaenu tagasimaksmise võimalikkus, võimendaksime veelgi erialade hetkelisest tasuvusest tingitud nõudluse lühiajalisi kõikumisi haridusturul, vaja on aga otsustada pikaajaliste vajaduste alusel. Võib küll kahelda riigi võimes prognoosida erialade vajalikkust pikaks perioodiks, kuid 18-aastased noored sellega omapäi paremini hakkama ei saa.

Riigitegeluse vähendamine või suurema õppemaksu kehtestamine suure sisseastumiskonkursiga erialadel sünnib inimesi otsustama teiste erialade kasuks. Samas ei tähenda see inimeste valiku suunamist väiksema ühiskondliku vajadusega erialadelt suurema vajadusega erialadele, vaid võib teatud juhtudel toimida koguni vastupidi. Teadlasekalduvusega inimesi mõjutab see kindlasti valima õppemaksuta erialade kasuks, mis viiks näiteks majandusteaduses teadlaste järelkasvu kokkukuivamiseni.

Õppemaksu vajalikkust põhjendades jõutakse väiteni, et mujalt kui tudengite taskust ei ole raha võtta. Õppemaks, mis katab veerandi õppekuludest, ei suurenda vajalikul määral haridusse kulutatavat

raha, kuid loob piiranguid, mistõttu kannatavad nii hariduse kvaliteet kui võimalus andekail haridust omandada. Riigipoolne õppelaenu tagamine vajalikus mahus lahendaks neid probleeme osaliselt. Süsteem, mis tagab samaaegselt nii hariduse vajadustele vastava finantseerimise kui ka kõikidele andekaimatele inimestele võimalikult hea hariduse, nõuab vähemalt esialgu riigipoolseid lisakulutusi.

Suurem tulumaks ei ole ette hirmutav

Rohkem tasuks mõelda võimalusele kehtestada riigi kulul kõrghariduse omandamise suurem tulumaks kui teistele kodanikele. Erinevalt õppelaenust ei ole see tudengikandidaadile ette hirmutav. Tulumaksuga on võimalik maksustada inimest kogu teise elu jooksul, võimaldades palju pikemat õpperaha tagasimaksmise perioodi kui õppelaenu puhul. Tagasimakstava raha hulk sõltuks sellest, kui võrd on haridus inimesele kõrgema sissetuleku näol ära tasunud. Samuti oleks see õppemaksust õiglasem, kuna võimaldaks tagantjärele maksustada ka varem riigi raha eest hariduse saanud.

Kõrghariduse rahastamisest

Lembit Nei "Kolm vihjet, kuidas raha kokku hoida", EPL 18.2.2000

Jaak Aaviksoo "Hariduslastest enesepettusest lahendusteni", EPL 15.2.2000

Jüri Sepp "Ülikooliharidus – turukaup ja avalik hüve", EPL 11.2.2000

Diana-Dolores Ots "Õppemaksuks on vaja riigi toetust", EPL 4.2.2000

Tõnis Lukas "Rohkem raha, kuid ainult headele ülikoolidele", EPL 3.2.2000

Jüri Allik "Kas vajame akadeemilist majandus- ja kõrgharidust?", EPL 27.1.2000